

Av. Sabri **Kuşkonmaz**
Sabri **Kuşkonmaz**, Attorney at Law

Tasarım Hakkı

Kısa Tarihçe

ve Tanım

Design Right; Short History and Definition

|- "Seramik" dergisinin Eylül-Ekim 2005 sayısında yayımlanan yazımızda, tasarım hakkı konusunda temel yaklaşımlarda bulunmuştuk. Derginin, sektörün amiral gemisi niteliği de dikkate alınarak, bu alanda temel bilgi birikiminin oluşmasına katkı için, tematik bir yazı dizisi tasarlanmıştır.

Bir konuda kurumsal nitelik kaygısı güdüldüğünde öncelikle uzun bir tarihsel arka plan yaratılmak

istenir. Sosyal yaşamda bu tutumun gülünç örneği, ailede hiç olmamasına karşın, "asil geçmiş" kanıtı için, duvara sahalardan alınan "Paşadede fotoğraflarının" asılmasıdır. Bu yaklaşımların dışında olmak üzere, yukarıda belirttiğimiz temel bilgi birikimi için, tasarım konusunun da tarihsel arka planına kısaca bakmakta yarar var.

|- In our Article published in September-October 2005 issue of Ceramic Magazine, we discussed the basic approaches on design right. Considering the admiral ship quality of the magazine for the industry, at thematic article series is designed to make a contribution to the creation of a basic knowledge accumulation in this area.

When one is concerned with corporate quality in a field, an effort is made to create a long

historical background. A ridiculous example of this attitude in social life is hanging the "Pasha Grandfather photos" on the walls bought from sahafs (secondhand book dealer) as proof of "the noble past" although there has been no such person in the family. It is useful to look at the historical background of the subject of design briefly for the basic knowledge accumulation we mentioned above, of course, outside this approach.

II- İnsanoğlu ayağa dikilip yürümeye başladığında ayağının altındaki toprağın elbette farkındaydı. Toprak değişkendi. Yağmurda farklı bir biçim alıyor, sıcakta ise yeni bir şekle giriyordu. Biz şimdi bunu malzemenin plastik (yoğrumsal) niteliği diye niteliyoruz. Bilimsel verilere göre, insan atalarımızdan “Lucy” üç milyon yıl önce Etiyopya’da yaşayan avcı ve toplayıcı bir yaşam içinde idi. Ama henüz toprağı karıştırıp, içine tohum atmaya bilmiyordu. Bir milyon yıl önce yaşadığı hesaplanan “Java Adamı”nın ateşi tanıdığı rivayet edilir.

Ateş önemlidir. Çünkü, ateş, koruyacak, doyuracak, insan beynini büyütecektir. Ateşi bulanın da 80.000 yıl önce yaşamış olan “Homo Sapiens” olduğu söylenir.

Andığımız dönemlerde ve sonrasında elbet gündemde henüz endüstriyel tasarım hakkı/hukuku yoktu. Ancak, insanoğlu beyni, toprağı yoğurup, kurutup, tuğla yapmaya, kap kacak yapmaya, hatta taptığı tanrıyı kendi elleriyle topraktan elde etmeye başlamıştı. Bu denli geriye

giderek, ilk başta belirttiğimiz üzere, kendimizle çeliştığımız düşünülmesin. Şurası bir bilimsel gerçektir ki, insanın ilk “sınai ve düşünsel” ürünlerinden, birisi tasarım ve seramiktir. 30.000 yıl önceki, 20.000 yıl önceki mağara resimleri, hatta takılar çok işlevseldi. Hepsinin süs olmanın ötesinde işlevleri vardı. Hem de yaşamsal işlevler. Otuz bin yıl öncesinden günümüze gelen bu tasarımların da elbette hala çok büyük değeri var.

III - Antik devirlerden, Sanayi Devrimi başlangıcındaki Avrupa’ya uzun bir atlama yaptığımızda, artık, tasarımın günümüzdeki anlamının ortaya çıkmaya başladığını görüyoruz.

Tasarım hukuku öncelikle tekstil alanındaki tasarımların korunması amaçlı olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum, anlaşılır bir şeydir. Çünkü, tasarım hukukunun başlangıcı olarak 16. yüzyıla ele aldığımızda, bu yüzyılda fabrikasyon, yoğun üretimin başladığını, dahası, rekabetin kızıştığını görüyoruz.

II- Indeed, when man started to stand and walk, he was aware of the earth under his foot. The earth was variable. It would take a different form in rain and yet another when warm. Now, we call this the plastic quality of material. According to scientific data, our human ancestor “Lucy” was a hunter and gatherer living in Ethiopia three million years ago. But did not yet know how to cultivate the earth and sow seeds. It is rumored that Java man, calculated to have lived one million years ago, knew fire.

Fire is important. Because fire will protect, feed and grow the human brain. It is said that those who discovered fire were the “Homo Sapiens” who lived 80,000 years ago.

Living those periods and thereafter, indeed industrial design right/law was not yet in the agenda. However, the brain of the human being had started to knead and dry the earth to make bricks, to make pottery and in fact, make the god he worshipped from the earth with his own hands. One should not think that we contradict

ourselves by going so far back as we first stated. It is a scientific truth that one of the first “industrial and intellectual products of man” is design and ceramic.

The cave drawings, in fact, ornaments of 30,000 years ago, 20,000 years ago were quite functional. They all served a function beyond being ornaments and vital functions at that. Indeed, such designs carried from thirty thousand years ago until present still have great value.

III- When we take a long leap from the antique era to Europe at the start of the Industrial Revolution, we see that the contemporary meaning of design starts to appear.

Design law has emerged first of all for protection of designs in the field of textiles. This is understandable. Because, when we look at the 16th Century when the design law started, we see that fabrication and mass production started furthermore, competition became fiercer in that century.

“Almanya’da tasarımı konu alan, anılması gereken ilk düzenleme 1721 tarihli Codex Augustos’dur. Saksonya Prensi Freidrich August’un eseri olan bu konun dantel taklitçilerini de cezalandırıyordu”.¹ Yaklaşık aynı tarihsel dönemde, başta İngiltere ve Fransa olmak üzere, Avrupa’nın değişik ülkelerinde tasarımların korunması konusunda yasal düzenlemelere gidilmiştir.

Tasarımların korunmasında, başlangıçta, Sayın Prof. Dr. Ünal Tekinalp’in deyimiyle “fabrikacılığın” korunması esas olmuştur. Çünkü, tasarım yaratımında, kurumsal nitelik temel olarak kabul edilmiştir. Ancak, günümüzdeki anlayış tamamen değişmiş, tasarıma sahip kurumdan önce tasarımcı ve özellikle tasarımın korunması temel alınmıştır. Günümüzün rekabet koşullarında, mal üretmek kadar, belki bundan daha fazla, üretilen malın pazar bulması, satılması önemli hale gelmiştir. Ürünün tüketiciye ulaşmasında estetik, ergonomik nitelikleri son derece önem

kazanmıştır. Sayın Dr. Av. Cahit Suluk’un saptamasıyla, “Teknik bakımdan aynı kalitede olan iki ürün arasında müşteri tercihinde ürün tasarımı büyük rol oynamaktadır. Hatta tasarımın, müşteri tercihinde zaman zaman tek başına belirleyici olduğuna dahi şahit olunmaktadır”.² Ülkemizde sınai mülkiyet alanındaki mevzuat çalışmaları oldukça eskiye dayanmasına karşın, tasarımlar konusunda, günün koşullarına uygun çalışma, ancak 1995 yılında yapılabilmıştır. Bu zamana değin sorunlar, daha çok hakkın rekabete ilişkin hükümlerle çözülmeye çalışılmıştır.

1995 tarihli 554 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname) ile, tasarımın tarihsel yolculuğu mutlu bir şekilde son bulmuştur. Mutlu diyoruz, zira, tasarıma “Endüstriyel” eki ile endüstrideki tasarımlara özellikle vurgu yapılmıştır. Bu vurgu, elbette ki güzel sanat alanındaki tasarımların bertaraf edilmesi anlamına gelmektedir.

“The first regulation dealing with design in Germany, which must be mentioned, is Codex Augustos of 1721. This law authored by Prince of Saxony Freidrich August punished fleece imitators (Prof. Dr. Ünal Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, p.537). In about the same period, legislation was imposed for protection of designs in various countries in Europe lead by England and France.

In the beginning, in Prof. Dr. Ünal Tekinalp, Esq.’s terms, what was sought was protection of “factory operations” in terms of protection of designs. Because, the corporate aspect was recognized as basis in creation of design. Yet, the contemporary understanding has changed totally, seeking protection of the designer and specifically, the design, before the institution owning the design being sought. Under the competitive conditions of today, finding a market and selling the produced goods has become as important as even more important than producing the goods. The aesthetical and ergonomic qualities of the product has become

extremely important in delivering it to the consumer. As stated by Cahit Saluk, “Product design plays a major role in the choice of the consumer between two products of equal technical quality. In fact, it is witnessed that design from time to time is the single determinant in the customer’s choice”.²

Although the work on legislation on the field of industrial property rights in our country goes back to years ago, a work compatible with the requirements of the day in respect of designs was performed only in 1995. Until then, problems were attempted to be resolved rather by provisions relating to competition.

By the Decree Law no. 554 dated 1995 (Decree Law on Protection of Industrial Designs), the historical journey of design has ended happily. We are saying happy because reference was made specifically to the designs in the industry by the prefix of “industrial” to design. This reference indeed means elimination of designs in the field of fine arts.

IV - 554 sayılı KHK madde 3 ile, tasarım tanımlanmıştır. Buna göre; “ ‘tasarım’ bir ürünün tümü, veya bir parçası, veya üzerindeki süslemenin çizgi, şekil, biçim, renk, doku, malzeme veya esneklik gibi insan duyuları ile algılanan çeşitli unsur ve özelliklerin bütünü” dür. Görüldüğü gibi, yasal metinde, tasarım için tanım son derece geniş tutulmuştur. Kısaca, tasarım tanımında üzerinde durulan nokta ürünün/nesnenin görünümüdür. Bu genel ve geniş tanım içinde, yeni ve ayırt edici yasal unsurlarına sahip tüm tasarımlar tescile bağlı olarak koruma görecektir.

554 sayılı KHK’de tanımda geçen “ürün” de, yine 3. madde ile açıklığa kavuşturulmuştur. Bu maddeye göre, ürün sayılması için, endüstriyel yolla ve elle üretilen herhangi bir nesne ürün

olup, ayrıca herhangi bir nesnenin yanı sıra, bileşik bir sistem veya bunu oluşturan parçaları, setler, takımlar, ambalajlar gibi nesnelere de üründür. Ürün tanımım bu kadarla da bitmiyor; birden çok nesnenin veya sunuşun bir arada algılanabilen bileşimleri, grafik semboller ve tipografik karakterler de ürün kapsamına girer. Yasa, ayrı bir düzenleme ile koruma altında olduğu için, bilgisayar programları ile yarı iletkenlerin topoğrafyalarını ürün tanımından ayrı tutmuştur. Bu tek istisnanın dışındaki geniş tutmadan doğan önemli bir sonuç da şudur: Bu denli geniş tutulan tanımda, ayrık tutulanların dışında olup da, tanımda doğrudan yer bulmayan bir ürün dahi yine koruma altındadır.

Sonuç olarak, yasal metin, tasarım korumasında yelpazeyi son sınırlarına dek açmıştır.

IV - Design was defined by Article 3 of Decree Law no. 554. Accordingly, “ ‘design’ is the whole or part of a product or the entirety of various elements and properties on its decoration in the form of lines, form, shape, color, texture, material or flexibility which are perceived by human senses”. As observed, the definition of design was held very broad in the text of the law. In short, the point emphasized in definition of design is the appearance of the product/object. Under this general and broad definition, any designs incorporating the new and distinctive legal elements will be protected subject to registration.

Decree Law no. 554 also clarifies “the product” cited in the definition, again by Article 3. According to this Article; to qualify as a product, any object produced through industrial means or by hand is a product and in addition to any object, any

composite system or parts comprising the same sets, packages and packaging are also products. My definition of a product does not stop here. Compositions of multiple objects or presentations, which may be perceived together, graphic symbols and topographic characters are also covered by the definition of the product. The law has excluded computer programs and the topographies of semi-conductors from the definition of the product as they are protected by separate legislation. A significant result arising from this broad scope, save this single exception, is the following. Under this broad definition; any product, which have not been directly listed in the definition, which is outside the exceptions, is still under protection.

In conclusion, the text of the law has opened the range to its final limits in protection of design.

Dipnotlar:

¹ Prof. Dr. Ünal Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, 2. baskı, s. 537, Beta Y. İstanbul 2002

² Av. Dr. Cahit Suluk, Avrupa Topluluğu Hukukunda Tasarımların Korunması, Seçkin Yay. S. 2003, Ankara 2003.

Kaynakça / Bibliyografya

Colin McEvedy, İlkçağ Tarih Atlası, Sabancı Üniversitesi yayını, 2004

Jean-Louis Besson, Keşifler ve İcatlar, Tübitak Yayınları 2. basım İstanbul 2004, Çev: Nedim Kula